

УДК 378.147:811

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2025-2.11>**Любов КІБЕНКО**

старша викладачка кафедри європейських мов,

Державний біотехнологічний університет

kibenkolubov57@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9183-7823

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні, аналізі формування інтерактивної компетентності здобувачів вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови. **Методологія** дослідження ґрунтується на поєднанні комплексу взаємодоповнюючих наукових підходів: компетентнісного й системного. Їх сукупність дала змогу здійснити глибоке та багатоаспектне опрацювання матеріалу. **Наукова новизна** полягає в комплексному теоретичному обґрунтуванні й емпіричному підтвердженні механізмів розвитку інтерактивної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах багатоформатного навчання іноземних мов. Поглиблено розуміння ролі викладача як фасилітатора й організатора комунікативного середовища, а також уточнено функціонал цифрових інструментів у контексті стимулювання інтерактивної взаємодії. **Висновки.** Наявність сформованої інтерактивної компетентності сприяє не лише глибшому й ефективнішому опануванню іноземної мови, а і є фундаментальною передумовою для успішної професійної та соціальної реалізації здобувачів вищої освіти в умовах глобалізованого й інформаційно-насиченого суспільства. Ця інтегральна якість особистості, що виявляється в здатності до міжособистісної комунікації й активної міжсуб'єктної взаємодії, забезпечує ефективне спільне конструювання сенсу, розвиток критичного мислення, навичок проблемно-орієнтованого навчання й адаптації до динамічних умов. Виявлено, що ключова роль у цьому процесі належить викладачеві, який є не лише носієм знань, а й фасилітатором, організатором освітнього середовища, наставником і консультантом, що застосовує широкий спектр інтерактивних методів (рольові ігри, дискусії, проєктна робота, кейс-стаді) й ефективно інтегрує цифрові технології. Незважаючи на наявні виклики, такі як обмеженість часу та чисельність груп, цілеспрямована робота над розвитком інтерактивної компетентності є важливою для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до безперервного індивідуального розвитку й ефективної комунікації в багатомовному середовищі.

Ключові слова: іноземна мова, методологія, викладання, компетентність, інтерактивна компетентність, цифровізація.

Liubov KIBENKO

Senior Teacher at the Department of European Languages,

State Biotechnological University

kibenkolubov57@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9183-7823

FORMATION OF INTERACTIVE COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Abstract. The purpose of the article is to theoretically substantiate and analyse the formation of interactive competence of higher education students in the process of learning a foreign language. The research **methodology** is based on a combination of a set of complementary scientific approaches: competence-based and systemic. Their combination allowed for a deep and multidimensional study of the material. **The scientific novelty** lies in the comprehensive theoretical substantiation and empirical confirmation of the mechanisms for the development of interactive competence of higher education students in the context of multiformat foreign language teaching. The understanding of the role of the teacher as a facilitator and organiser of the communicative environment is deepened, and the functionality of digital tools in the context of stimulating interactive interaction is clarified. **Conclusions.** The presence of the formed interactive competence contributes not only to a deeper and more effective mastery of a foreign language, but is also a fundamental prerequisite for the successful professional and social realisation of higher education students in a globalised and information-

saturated society. This integral quality of a personality, which is manifested in the ability to interpersonal communication and active intersubjective interaction, ensures effective joint construction of meaning, development of critical thinking, problem-based learning skills and adaptation to dynamic conditions. It has been found that the key role in this process belongs to the teacher, who acts not only as a carrier of knowledge, but also as a facilitator, organiser of the educational environment, mentor and consultant, using a wide range of interactive methods (role-playing games, discussions, project work, case studies) and effectively integrating digital technologies. Despite existing challenges such as time constraints and group size, targeted work on developing interactive competence is important for training competitive professionals capable of continuous individual development and effective communication in a multilingual environment.

Key words: foreign language, methodology, teaching, competence, interactive competence, digitalisation.

Постановка проблеми. Інтеграція України до світового співтовариства, що супроводжується орієнтацією на загальноєвропейські гуманістичні традиції, підтримкою національних цінностей та активним долученням до полікультурних освітніх, економічних і мовних програм і проєктів, сприяє трансформації суспільства від технічно-індустріальної до інформаційно-культурної стадії розвитку [6]. У цьому контексті одним із ключових завдань функціонування держави в Україні визначено забезпечення ефективної взаємодії як на рівні міжособистісного спілкування, так і в межах міждержавного співробітництва.

Реалії сьогодення вимагають від майбутніх фахівців не лише глибоких компетентностей у предметних галузях, а й умінь застосовувати набуті знання в різноманітних ситуаціях, а також володіння навичками критичного мислення й адаптації. З огляду на це, перед закладами освіти постає нагальне завдання переглянути акценти в освітньому процесі, оновити методи та підходи до викладання різних дисциплін, щоб істотно підвищити якість підготовки здобувачів до їхньої майбутньої професійної діяльності. Так, зокрема, у процесі викладання іноземної мови важливим є набуття інтерактивної компетентності, особливо в умовах сьогодення, що характеризуються поширенням змішаного й дистанційного формату навчання в Україні. Ця трансформація освітнього простору вимагає від здобувачів вищої освіти не лише володіння мовними навичками, а й здатності до ефективної взаємодії в умовах, опосередкованих цифровими технологіями. Це означає, що здобувачі мають бути готовими не тільки розуміти та відтворювати мову, а й активно брати участь у діалогах, дискусіях, групових проєктах, спільному розв'язанні проблем, використовуючи при цьому різноманітні онлайн-платформи й інструменти. Викладачі, у свою чергу, повинні адаптувати свої методичні підходи, щоб

створювати віртуальні середовища, які стимулюють цю взаємодію та сприяють розвитку повноцінної інтерактивної комунікації.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Питання використання інтерактивних методів в освітньому процесі перебуває в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких – В. Базильова, О. Пометун, Н. Бібік, В. Бобрицька, О. Пехота, Т. Семенюк, Д. Бирн (D. Byrne), Л. Ілола (L. Ilola), Ф. Кліпел (F. Klippel) та інші.

Термін «інтерактивна компетентність» активно використовується в дослідженнях як українських, так і зарубіжних авторів, зокрема варто відмітити І. Дичківську, Н. Зінчукову, В. Льченко, О. Пометун та інших.

Мета статті – теоретичне обґрунтування, аналіз формування інтерактивної компетентності здобувачів вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови.

З огляду на зазначену мету статті, постають такі завдання:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до визначення сутності «інтерактивної компетентності» в контексті вивчення іноземної мови.
2. Виявити й систематизувати основні компоненти інтерактивної компетентності в здобувачів вищої освіти.
3. Визначити роль, важливість і чинники формування інтерактивної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Дослідження інтерактивної компетентності на заняттях з іноземної мови є актуальним, особливо в середовищі, опосередкованому синхронними технологічними платформами, такими як Zoom, Google Meet і Microsoft Teams. Це зумовлено нагальною потребою в розробленні, осмисленні й поглибленні нових викладацьких компетентностей. До них належать, зокрема, уміння «викладати через екран, залучати здобувачів за допомогою двовимірних медіа, сприяти взаємодії в цифрових кла-

сах, урахувати емоційні потреби здобувачів освіти та передавати присутність викладача під час вирішення віддалених технічних проблем» [7].

При описі інтерактивної компетентності під час викладання іноземної мови принципово важливим є розгляд її компонентів. Автори дослідження [6] відзначають, що першим елементом є ідентичність учасників взаємодії, що проявляється через їхню присутність та активну участь. По-друге, ключовим є мовний ресурс, який використовується сторонами, включаючи його піделементи: реєстр, вимову, словниковий запас, граматику та здатність конструювати значення. По-третє, необхідно враховувати інтерактивні ресурси комунікації, такі як мовленнєві акти, репліки, поправки й межі взаємодії щодо учасників. Комунікація в класі відбувається як свідомо, шляхом рефлексії та практики соціокультурних аспектів спілкування, так й інтуїтивно через використання певних засобів.

Концептуалізація інтерактивної компетентності в освітньому середовищі, спрямована на формування такого комунікативного простору, де спільне конструювання сенсу відбувається через активну участь усіх учасників [4]. Це полегшується завдяки ефективному використанню мовленнєвих актів, що дають змогу повторення, уточнення й постановки запитань. Тобто йдеться не просто про обмін інформацією, а про створення динамічної взаємодії, де кожен має можливість долучатися до формування спільного розуміння, перепитувати для з'ясування, уточнювати власні думки й підтверджувати отриману інформацію. Цей процес є циклічним і забезпечує глибше засвоєння матеріалу та розвиток критичного мислення через активний діалог [3].

Проаналізуємо дефініції «інтерактивна компетентність» та «інтерактивне навчання».

Інтерактивна компетентність – це інтегральна професійна якість особистості, що проявляється в її здатності до міжособистісної комунікації [1]. Вона передбачає готовність фахівця активізувати діяльність у межах міжсуб'єктної взаємодії, а також визначає його спроможність до безперервного індивідуального розвитку. Науково-практичним підґрунтям цієї компетентності є сукупність знань, умінь і досвіду тактовного й рівноправного спілку-

вання, що реалізується в спеціально створених комфортних і творчих умовах взаємодії.

У дослідженні [6] науковці трактують поняття «інтерактивне навчання» як освітній процес, що базується на спілкуванні та взаємодії. Це навчання реалізується через застосування відповідних технологій, методів та організаційних форм.

Розширюючи цю дефініцію, можна зазначити, що інтерактивне навчання, на відміну від пасивного сприйняття інформації, активно залучає здобувачів освіти до співтворчості й діалогу. Воно передбачає не лише обмін інформацією, а й обмін досвідом, ідеями, взаємну стимуляцію та рефлексію. Це сприяє глибшому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення, навичок співпраці й прийняття рішень. Таким чином, інтерактивне навчання є ключовим компонентом сучасної педагогічної парадигми, орієнтованої на розвиток компетентностей та активну позицію особистості в освітньому процесі.

Американські вчені [5] вважають інтерактивні стилі викладання пріоритетними для ефективної взаємодії. Вони виокремлюють п'ять таких стилів:

1. Педагог-орієнтований стиль: фокус на ролі викладача в процесі навчання.
2. Змістовно-орієнтований стиль: акцент на навчальному матеріалі.
3. Здобувач-орієнтований стиль: зосередження на потребах та активності студента.
4. Стиль взаємодії «педагог-здобувач»: підкреслення двосторонньої комунікації між педагогом і здобувачем.
5. Стиль, орієнтований на зміст і здобувача: поєднання уваги до навчального матеріалу з урахуванням індивідуальних особливостей студента.

Науковиця Г. Подосиннікова [3] визначає інтерактивне навчання як «спеціальну форму організації навчально-пізнавальної діяльності на уроці іноземної мови, за якої здобувачі у складі малих груп (4–8 осіб) вирішують спільне навчальне, комунікативно та/або особистісно орієнтоване завдання. При цьому вони перебувають в активній взаємодії та позитивній взаємозалежності, працюючи в умовах взаємної підтримки». Ця дефініція підкреслює кооперативний характер іноземної мовної освіти.

У свою чергу, І. Новак [2] розглядає інтерактивне навчання як «опанування певного досвіду використання іноземної мови в процесі, що характеризується високим рівнем активності, значною тривалістю навчальної діяльності, самостійною творчою роботою здобувачів, підвищеним рівнем мотивації та емоційності, а також постійною взаємодією групи та викладача». Це визначення акцентує на інтенсивності, залученості й емоційному компоненті в процесі вивчення іноземної мови.

Ці визначення є особливо цінними для дослідження, оскільки вони не лише розкривають сутність інтерактивного навчання, а й підкреслюють його роль у формуванні практичних комунікативних навичок в умовах вивчення іноземної мови.

З метою аналізу та збирання інформації щодо досвіду й поглядів викладачів на формування інтерактивної компетентності в здобувачів вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови авторка провела дослідження, у якому взяли участь 18 респондентів, віком 30–66 років, із середнім педагогічним стажем 26 років. Опитування проводили під час IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти» в червні 2025 року.

На перше запитання «Які форми навчання Ви використовуєте у своїй практиці» відповіді респондентів розподілились таким чином:

- очну (традиційну) – 10%;
- дистанційну (повністю онлайн) – 5% ;
- змішану (комбінація очної та дистанційної) – 85%.

Аналіз відповідей на запитання «Наскільки важливою Ви вважаєте інтерактивну компетентність для успішного вивчення іноземної мови?» свідчить про таке:

- більшість викладачів (81%) вважають інтерактивну компетентність дуже важливою або важливою для успішного вивчення іноземної мови (44% + 37%). Це вказує на високе усвідомлення педагогами ролі активної взаємодії в процесі опанування мови;
- відносно невелика частка викладачів (15%) оцінює її як середньої важливості, що може свідчити про різні педагогічні підходи або про те, що інші аспекти вивчення мови

(наприклад, граматики, лексики) є для них пріоритетними;

- лише мінімальна кількість викладачів (4%) вважає її мало важливою, і жоден не обрав варіант «не важлива». Це підтверджує загальне визнання значущості інтерактивної компетентності в освітньому процесі.

Аналіз відповідей на запитання «Яку роль відіграє викладач у процесі формування інтерактивної компетентності здобувачів?» (де можна було обрати 2 варіанти) виявляє такі тенденції:

- панівна роль викладача як фасилітатора та наставника. Більшість респондентів вважає, що викладач відіграє ключову (фасилітатор, організатор середовища) або важливу (наставник, консультант) роль. Це свідчить про усвідомлення педагогами необхідності активної, спрямовуючої та підтримуючої позиції в процесі розвитку інтерактивних навичок студентів:

- 55% респондентів акцентують на ключовій ролі викладача як фасилітатора й організатора навчального середовища, що передбачає створення умов для активної взаємодії;
- 45% підкреслюють важливу роль викладача як наставника та консультанта, що вказує на його функцію підтримки й надання зворотного зв'язку;

- менша, але наявна роль контролера/оцінювача – 33% викладачів указали на допоміжну роль викладача як контролера й оцінювача. Хоча це важлива функція, вона розглядається як менш пріоритетна порівняно з ролями фасилітатора чи наставника в контексті формування інтерактивної компетентності. Це може свідчити про перехід від традиційної моделі «контролюючого» викладача до моделі «сприяючого» розвитку;

- невелика частка, лише 10%, вважає роль викладача незначною, і ще 10% вагалися з відповіддю. Це підтверджує загальне переконання викладачів у значущості їхньої власної участі у формуванні інтерактивних навичок здобувачів.

Відповідь на питання «Які чинники, на Вашу думку, найбільше перешкоджають ефективному формуванню інтерактивної компетентності здобувачів вищої освіти (оберіть до трьох)?» представлена у вигляді діаграми на рисунку 1.

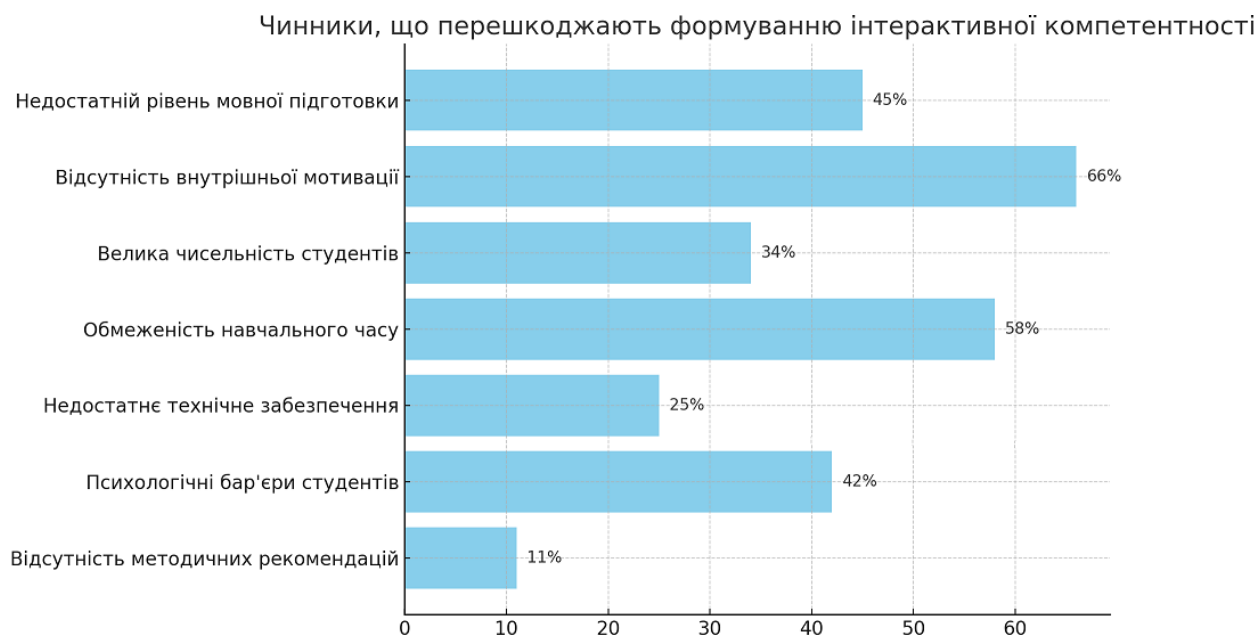

Рис. 1. Відповіді респондентів

Результати опитування демонструють, що викладачі іноземних мов переважно сприймають свою роль у формуванні інтерактивної компетентності як активну та провідну. Вони бачать себе не просто передавачами знань, а фасилітаторами, організаторами освітнього середовища, наставниками й консультантами, що сприяє розвитку комунікативних і взаємодійних навичок здобувачів. Функція контролю й оцінювання хоча і є, але не домінує.

Діаграма показує, що основні перешкоди у формуванні інтерактивної компетентності лежать у площині мотивації здобувачів та обмеженості навчального часу. Також значну роль відіграють базовий рівень мовної підготовки та психологічний стан здобувачів освіти в умовах сьогодення. Технічні й методичні аспекти хоча й наявні, але є менш вираженими бар'єрами. Це підкреслює, що для вирішення проблеми важливо зосередитися не лише на дидактичних прийомах, а й на створенні сприятливого психологічного клімату й оптимізації навчального плану.

Висновки. Виходячи з розглянутого вище, констатуємо, що наявність сформованої інтерактивної компетентності сприяє не лише глибшому й ефективнішому опануванню іноземної мови, а і є фундаментальною передумовою для успішної професійної та соціальної реалізації здобувачів вищої освіти в умовах глобалізованого й інформаційно-насиченого суспіль-

ства. Ця інтегральна якість особистості, що виявляється в здатності до міжособистісної комунікації й активної міжсуб'єктної взаємодії, забезпечує ефективне спільне конструювання сенсу, розвиток критичного мислення, навичок проблемно-орієнтованого навчання та адаптації до динамічних умов. Формування інтерактивної компетентності підвищує внутрішню мотивацію здобувачів, сприяє подоланню психологічних бар'єрів і створює комфортні й творчі умови для навчання. Виявлено, що ключова роль у цьому процесі належить викладачеві, який виступає не лише як носій знань, а і як фасилітатор, організатор освітнього середовища, наставник і консультант, що застосовує широкий спектр інтерактивних методів (рольові ігри, дискусії, проєктна робота, кейс-стаді) й ефективно інтегрує цифрові технології. Незважаючи на виклики, такі як обмеженість часу та чисельність груп, цілеспрямована робота над розвитком інтерактивної компетентності є важливою для підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до безперервного індивідуального розвитку й ефективної комунікації в багатомовному середовищі.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні потенціалу штучного інтелекту, зокрема чат-ботів, віртуальних співрозмовників, як інструмента для розвитку інтерактивних навичок в іноземній мові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Морозова М.В. Проблема формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. № 56. С. 49–59.
2. Новак І.М. Інтерактивні методи навчання іноземних мов у закладах вищої освіти. *Інноваційна педагогіка: Теорія і методика професійної освіти*. 2021. № 1(32). С. 121–125.
3. Подосиннікова Г.І. Методична характеристика інтерактивного навчання іноземних мов. *Педагогічний процес: Теорія і практика*. 2012. № 3. С. 196–208.
4. Пометун О.І. Інтерактивні методи навчання. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України*. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Escobar U., Walsh S. Classroom interactional competence in content and language integrated learning. *Applied linguistics perspectives on CLIL*. 2017. P. 183–200.
6. Kumar R., Lightner R. Games as an Interactive Classroom Technique : Perception of Corporate Trainers, College Instructors and Students. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 2007. Vol. 19. P. 53–63.
7. Van L. Interaction in the Language Curriculum : Awareness, Autonomy and Authenticity. Longman. London and New York, 1996. 280 p.

REFERENCES:

1. Morozova, M.V. (2022). Problema formuvannya interaktyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy [The problem of forming interactive competence of future foreign language teachers]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty*, 56, 49–59 [in Ukrainian].
2. Novak, I.M. (2021). Interaktyvni metody navchannia inozemnykh mov u zakladakh vyshchoi osvity [Interactive methods of teaching foreign languages in higher education institutions]. *Innovatsiina pedahohika: Teoriia i metodyka profesiinoi osvity*, 1(32), 121–125 [in Ukrainian].
3. Podosynnikova, H.I. (2012). Metodychna kharakterystyka interaktyvnoho navchannia inozemnykh mov [Methodological characteristics of interactive foreign language teaching]. *Pedahohichni protses: Teoriia i praktyka*, 3, 196–208 [in Ukrainian].
4. Pometun, O.I. (2008). Interaktyvni metody navchannia. Entsyklopediia osvity [Interactive teaching methods. Encyclopedia of Education] / Akad. ped. nauk Ukrainy. Kyiv : Yurinkom Inter, 1040 p. [in Ukrainian].
5. Escobar, U., Walsh, S. (2017). Classroom interactional competence in content and language integrated learning. *Applied linguistics perspectives on CLIL*, 183–200 [in English].
6. Kumar, R., Lightner, R. (2007). Games as an Interactive Classroom Technique : Perception of Corporate Trainers, College Instructors and Students. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 19, 53–63 [in English].
7. Van, L. (1996). Interaction in the Language Curriculum : Awareness, Autonomy and Authenticity. Longman. London and New York, 280 p. [in English].

Дата надходження статті: 18.07.2025

Дата прийняття статті: 26.09.2025

Опубліковано: 27.10.2025